

Výskyt vzácnějších druhů lindušek v NPR Žehuňský rybník

Occurrence of rare Pipit species in the Nature Preserve Žehuňský pond

Lubor Urbánek⁽¹⁾ & Miroslav Jelínek⁽²⁾

⁽¹⁾ T. G. Masaryka 653, 570 01 Litomyšl, e-mail: ddm@litomysl.cz

⁽²⁾ Urbánkova 3368, 143 00 Praha 4 – Modřany, e-mail: mir.jelinek@iol.cz

K méně běžným druhům lindušek, které se vyskytují v NPR Žehuňský rybník, patří linduška úhorní (*Anthus campestris*), linduška horská (*Anthus spinoletta*) a linduška rudokrká (*Anthus cervinus*). Za více než 120 let ornitologického sledování lokality byly tyto druhy zjištěny až v 80., resp. 90. letech minulého století.

Linduška úhorní (*Anthus campestris*)

Byla zjištěna pouze jednou: 03.09.1994 pozoroval 1 ex. na náspu železniční tratě Velký Osek – Hradec Králové na severním břehu rybníka M. JELÍNEK.

Tento druh ve středním Polabí dříve hnízdil. Z 30. let minulého století je uváděna lokalita Milovice (vojenský újezd), v období II. světové války Lysá nad Labem nedaleko Milovic a konečně z 80. let Starý Kolín (HUDEC et. al. 1983). Přestože se linduška úhorní dobře přizpůsobila prostředí výsypek hnědouhelných dolů v severních Čechách, dochází stále k poklesu hnízdních stavů tohoto druhu. ŠŤASTNÝ & BEJČEK (in litt.) pro rok 1989 uvádějí 40 – 80 hnízdních párů, populační trend -2, k roku 2000 další pokles o 25 % (30 – 60 párů, populační trend -1). Datum pozorování spadá do období nejčastějšího podzimního výskytu u nás, t.j. přelom srpna a září.

Linduška horská (*Anthus spinoletta*)

U nás patří k druhům se stále klesajícím trendem početnosti. ŠŤASTNÝ & BEJČEK (l.c.) uvádějí k roku 1989 260 – 380 párů, trend 0. K roku 2000 110 – 150 párů, trend -2. Tento druh dosahuje v ČR severní hranice svého areálu, průtah je tudíž jen málo patrný. V nížinách středního Polabí nebyl tento druh dosud uváděn. V NPR Žehuňský rybník byla zjištěna celkem 11 x, z toho dvakrát na jařmím tahu:

27.03.1983 hejno 30 ex. v Severní zátocy (URBÁNEK)

14.10.1995 1 ex. (JELÍNEK, URBÁNEK)

24.10.1997 3 ex. (JELÍNEK)

11.04.1998 5 ex. v hejnu lindušek lučních (*Anthus pratensis*) (URBÁNEK, VYSKOČIL)

05.10.2001 2 ex. nocující v rákosí Severní zátoky – 1 ex. chycen (JELÍNEK)

06.10.2001 2 ex. (JELÍNEK)

- 11.11.2003 3 ex. (JELÍNEK)
 13.10.2004 24 ex. na bahnech vypuštěného rybníka v Severní zátoce (JELÍNEK)
 15.10.2004 8 ex. tamtéž (URBÁNEK)
 16.10.2004 13 ex. tamtéž (URBÁNEK)
 14.11.2005 3 ex. (URBÁNEK, VYSKOČIL)

Všechna pozorování spadají do Severní zátoky a většinou byly lindušky pozorovány na bahnech vypuštěného rybníka, na štěrkových nebo písčitých plochách, méně často na obnažených bahnech při okraji litorálních porostů (mimo jarní pozorování a záznam ze 14.11.2005, kdy byly zjištěny v lukách poblíž zóny terestrických rákosin). Pozoruhodná je také početnost protahujících lindušek. HUDEC et al. (l.c.) uvádí pozorování jednotlivých kusů nebo hejňka do 15 ex.

Linduška rudokrká (*Anthus cervinus*)

Bývá považována za jeden z nejvzácnějších druhů lindušek, avšak pravidelně protahující územím ČR. Pravidelný výskyt je však záležitostí posledních cca 40 let. JIRSÍK (1955) ji považuje za velmi vzácného zatlouance, ale již HÁJEK (1973) zmiňuje přibývání pozorování. V NPR Žehuňský rybník byla dosud zastižena devětkrát, z čehož 6 ptáků bylo odchyceno. Častější je na jarním tahu, pozorování z 21. října patří mezi nejpozdější zastižení v ČR.

Přehled pozorování:

- 07.05.1997 2 ex. chyceny v Severní zátoce (JELÍNEK)
 21.10.1997 4 ex. pozorovány v Severní zátoce (JELÍNEK)
 06.05.1998 2 ex. v Severní zátoce, 1 chycen (URBÁNEK)
 08.05.1998 další ex. chycen tamtéž (URBÁNEK)
 09.05.1998 další ex. chycen tamtéž (VYSKOČIL)
 10.10.1998 1 ex. pozorován (JELÍNEK)
 02.05.2001 1 ex. pozorován (JELÍNEK)
 31.08.2004 1 ex. pozorován (JELÍNEK)
 02.05.2005 1 ex. chycen, 6 ex. pozorováno v Severní zátoce (JELÍNEK)

Všechny lindušky byly opět zastiženy v travnatých porostech Severní zátoky nebo na průsecích pro pravidelný odchyt rákosinových druhů ptáků v květnu a srpnu. Obnažená bahna odchytových průseků byla také místem, kde docházelo k odchytu lindušek. Zajímavé je, že se většinou jednalo o odpolední hodiny za velkých veder, kdy pohyb ostatních ptáků v rákosinách byl minimální. Důvodem je skutečnost, že lindušky rudokrké (a podle denní doby odchytu snad i lindušky luční a lesní) navštěvují průseky pro hojný výskyt malých vodních plžů, jejichž vyhledávání ve stinných místech za odpoledního žáru je zřejmě snazší, než v době zastínění průseků, kdy se mohou měkkýši rozptýlit na větší ploše. Je dokonce popisována schopnost lindušek rozbít ulity plžů po způsobu drozdů (CRAMP & SIMMONS 1998). Nejčastěji vyhledávanými plži jsou jantarky (*Succineidae*) s velkým tělem, těžko zatažitelným do tenkostěnné, průsvitné ulity. Pojídání rozdrčených skořápek pak pomáhá ke krytí spotřeby vápníku.

Summary

Several rare Pipit species were observed in the Nature Preserve Žehuňský pond. One Tawny Pipit was observed on 3rd September 1994. The Water Pipit was observed in this locality 11 times, in total 94 individuals, 9 times in autumn and 2 times in spring. The biggest flock run up to 30 individuals. The Red-throated Pipit was observed 9 times (6 times in spring and 3 times in autumn), in total 19 individuals.

Literatura

- CRAMP S. & SIMMONS K. (eds.) 1998: The Complete Birds of the Western Palearctic. *Oxford University Press*.
- HÁJEK V., 1973: Pozorování lindušek rudokrkých u Lednice. *Zprávy MOS. Příloha Tisu – členského zpravodaje svazu pro ochranu přírody a krajiny*: 6-8.
- HUDEC k., et al. 1983: Fauna ČSSR. Ptáci III/1. *Academia, Praha*.
- JIRSÍK J., 1955: Naši pěvci. *ČSAV, Praha*.

+ foto v barevné příloze

ISBN 80-86046-82-6